

U.2015B.209

Forvaltningsret 2.3 og 24.2

Hvordan skal kampen mod videnskabelig uredelighed gribes an? Retspolitiske betragtninger med særligt henblik på de dårlige danske erfaringer.

- ♦ *Kort før Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) tabte sagen anlagt af professor Bente Klarlund Pedersen nedsatte Forskningsministeriet et udvalg, der inden årets udgang skal fremkomme med anbefalinger om eventuelle ændringer i reglerne for UVVU's arbejde. I artiklen giver forf. sit besyv med ved at skitsere, hvad der efter hans opfattelse kræves, hvis UVVU efter 23 år skal bringes til at virke efter hensigten. Artiklen bygger på et foredrag holdt 12. maj 2015 på Karolinska Institutet, Stockholm.*

Af fhv. advokat (H), dr.phil. Jens Ravnkilde

1. Forskerens retssikkerhed skal være målestok

Formålet med de følgende bemærkninger er at formulere mine synspunkter om, hvordan kampen mod videnskabelig uredelighed bør håndteres. I den forbindelse skal jeg løbende henvise til de erfaringer, der er gjort i Danmark, siden Udvalgene vedrørende videnskabelig Uredelighed (UVVU) blev grundlagt 1992. Disse henvisninger tjener i det store og hele til at illustrere, hvordan man efter min opfattelse ikke skal gøre: for UVVU har efter min vurdering efter 23 år intet af værdi tilført kampen mod uredelighed.

Lad os først rejse spørgsmålet, om kampen er underlagt et princip, der kan tjene som målestok for de forskellige foranstaltninger, som frembyder sig. Efter min mening er det klart, at der findes et sådant princip, og at det vedrører den indklagede forskers retssikkerhed. Dette kan begrundes som følger. Håndteringen af uredelighed er beslægtet med strafferet, eftersom sanktionerne har straffekarakter. En stemping for uredelighed har jo ødelæggende konsekvenser for en forskers omdømme og karriere. På denne baggrund har forskersamfundet ret til at forlange, at videnskabspersoner i hovedtræk beskyttes af samme retssikkerhedshensyn, som gælder inden for strafferetten.

Begrebet retssikkerhed har tre indbyrdes forbundne aspekter. Det første er indrettelse: En borger har krav på at vide, hvad han har at rette sig efter. Muligheden skal være til stede for udtømmende at forstå forskellen på det lovlige og det ulovlige, således at han, i det øjeblik han udfører en handling, ved, om den er forbudt eller ej. Denne forudsigelighed gør det muligt for ham at indrette sig. Kravet om forudsigelighed kan alternativt formuleres som princippet, at man ikke kan straffe med tilbagevirkende kraft. Hvis borgeren hverken vidste eller burde vide, at den handling, han udførte, var ulovlig, dvs. han handlede i god tro, straffes han med tilbagevirkende kraft. Han overrumles på en måde, som han ikke kan beskytte sig imod. Dermed er et af retsstatens styrende principper fløjet ud af vinduet. Ganske det samme gælder, når talen er om forskere og uredelighed.

Kravet var tilsidesat i *Bente Klarlund*-sagen, idet hun blev kendt uredelig på seks punkter, hvoraf fem henviste til regler, som ingen havde hørt om før, hverken i Danmark eller udlandet, og som ikke omtales nogetsteds i den omfattende internationale litteratur om uredelighed. Følgelig tilsidesatte Østre Landsret som forventeligt alle fem uredelighedsfund med begrundelsen, at Klarlund »ingen anledning havde til at påregne«, at hendes handlinger på dette punkt ville blive anset for uredelige.⁽¹⁾

Det andet aspekt af retssikkerheden vedrører lighed for loven. Alle i samme situation skal behandles på samme måde. Den enkelte forsker, der anses for at have udvist uredelighed, har krav på visshed

for, at alle andre, der har gjort som han, ligeledes vil blive anset for at have udvist uredelighed, og at han ikke vil blive sanktioneret hårdere end de øvrige.

Det tredje aspekt vedrører risikoen for forkerte domfældelser. Uredelighedskampen skal være underlagt procedureregler, der i størst mulige omfang sikrer en forsker mod at blive stemplet som uredelig med urette. Procedurereglerne skal således bl.a. sikre, at det er kompetente og habile personer, der afgør sagerne. Denne del af retssikkerheden styres af strafferettens forsigtighedsprincip, at det er bedre, at ti skyldige går fri, end at én uskyldig dømmes. Tvivlen skal med andre ord komme den indklagede forsker til gode.

210

2. Krav til en definition af begrebet uredelighed

Definitionen af begrebet uredelighed er det vigtigste spørgsmål, som skal afklares i forbindelse med indsatsen mod uredelighed. Med en brugbar definition i hånden kan alle de øvrige spørgsmål håndteres uden større vanskelighed, mens der i fraværet deraf består en risiko for, at indsatsen vil gøre mere skade end gavn. Risikoen illustreres af det danske eksempel. Siden 1992 har UVVU arbejdet med fire forskellige definitioner. Alle lider under væsentlige skavanker, og den, som anvendes i dag, er direkte skadelig, hvilket er hovedårsagen til de manglende resultater i UVVU's arbejde.⁽²⁾

Det første og vigtigste krav til en definition følger af fordringen om retssikkerhed. Kravet går ud på, at definitionen én gang for alle skal gøre det klart, hvilke handlinger der er uredelige. Afgrænsningen må ikke lægge op til eller nødvendiggøre et skøn men skal tværtimod bestå i en udtømmende opremsning af uredeligheder. Det siges undertiden, at en sådan opremsning ikke lader sig formulere, men det er en misforståelse. Det er nemlig klart, hvad der er uredelighedens kendetegn, og så snart det er identificeret, giver opremsningen sig selv.

3. Uredelighedens afgørende kendetegn

Kampen mod uredelighed i forskningen bygger på erkendelsen, at uredelighed er noget andet end uduelighed, og dermed at der består en skarp sondring mellem uredelig og dårlig forskning. En definition af uredelighed skal fastlægge sondringen.

Grænsedragningen giver imidlertid sig selv. Uredelighed betyder *uhæderlighed*, *fusk* eller *svindel* og udgør en moralsk defekt. Dårlig forskning er derimod blot resultatet af manglende evner eller erfaring, dvs. udmønter en intellektuel brist. Uredelighed og talentløshed er fundamentalt forskellige, eftersom det er forkasteligt at snyde men ikke nogen skam at være dum.

Alle forskere laver fejl. Dette gælder både selve forskningsindsatsen og formuleringen af resultaterne i videnskabelige artikler, herunder i redegørelsen for fremgangsmåden og den eksperimentelle opstilling mv. De videnskabelige tidsskrifter er fyldt med fejlrettelser (errata) og tilføjelser (addenda), som forfatterne har fået optaget, efter at de har opdaget fejl og mangler i deres publikationer. Disse forfattere er ikke uredelige men udviser tværtimod grundighed, selvkritik og videnskabelig hæderlighed. Dette er indlysende men værd at nævne, da UVVU indtager et standpunkt, som (hvad enten UVVU indser det eller ej) indebærer, at behovet for errata og addenda i sig selv viser, at forfatteren er uredelig.(3)

Der fuskes inden for videnskaben af den ene grund at få forskningen eller forskerens egen indsats til at fremstå i et positivt lys. Forskeren snyder, fordi han ønsker at få sine resultater til at se mere interessante, nyskabende eller bedre empirisk underbyggede ud, end der er dækning for, mens han andre gange ønsker at fremstå som mere produktiv eller kreativ, end han er. At lyve vil sige at udtale sig mod bedre vidende i det øjemed at narre andre, dvs. få dem til at tro på noget, som man ved ikke passer. Videnskabelig uredelighed er en form for løgn, eftersom den udspringer af ønsket om at narre eller besvige omverdenen til at overvurdere forskeren eller hans forskning. Vi kan tale om fuserens *svigshensigt* eller *vildledningshensigt*.

Det er herefter klart, hvad der er uredelighedens tre hovedområder.

Det første er *fabrikation af data*. Forskeren opnår ikke de ønskede resultater i laboratoriet og fremstiller derfor selv sine data – måleresultater, grafer osv. – i sit arbejdsværelse efter fyraften. Brug af fiktive data er den alvorligste form for uredelighed, fordi den med sikkerhed indebærer, at de publicerede resultater er fuldstændigt værdiløse. Alle større videnskabelige skandaler fra *Lysenko* til *Jon Sudbø* og *Milena Penkowa* handler i hvert fald til dels om fiktive data.

Det andet hovedområde er *forfalskning* (ofte benævnt *falsifikation*), hvormed menes alle andre former for manipulation af forskningsprocessen med den konsekvens, at omverdenen vildledes til danne sig en positiv opfattelse af de opnåede resultater, som der ikke er dækning for. Der kan være tale om manipulation af det eksperimentelle udstyr eller de anvendte materialer, eller om ændringer i eller kassation af data. Fire eksempler:

Logbogsløgn. Forskeren opnår måleresultatet 3 men skriver med fuldt overlæg 4 i logbogen, fordi det er det resultat, som han håbede på.

Genbrug. En forsker anvender billedmateriale, grafer mv., der vedrører et nærmere bestemt forsøg, som fingeret dokumentation for et andet, i det øjemed at skabe det fejlagtige indtryk, at det andet forsøg faldt ud på en måde, som støtter hans resultater.(4)

Forvanskning. Billedmateriale manipuleres i et billedbehandlingsprogram for at få det til at fremstå, som om det underbygger de fremførte hypoteser.

Kassation af data. Undertiden opnår forskeren nok en del resultater, der underbygger hans hypoteser, mens

211

andre resultater taler imod dem. Kassation af data foreligger, når forskeren lyver om eksistensen af de uønskede data, som han vælger at ignorere og som derfor ikke efterlader sig spor i hans publikationer.

Det tredje hovedområde er *plagiat*. Forskeren søger at fremstå mere kreativ og succesrig, end han er, ved at udgive andres arbejde for sit eget. Snyderiet er uden betydning for den videnskabelige værdi af de plagierede arbejder, der hverken bliver bedre eller dårligere af at blive plagieret. På denne baggrund er det blevet påstået, at det kun er forskeres forfængelighed, der kan forklare, hvorfor plagiat overhovedet anses for uredeligt. Dette kan ikke

være den rigtige forklaring, hvis efterligning er den højeste form for ros. Den rigtige forklaring er, at plagiat ud over at involvere svig over for omverdenen også involverer tyveri i relation til ophavsmændene. Plagiatores adfærd er med andre ord kritisabel af to grunde.

En definition af uredelighed, der består af en oprensning af fabrikation, forfalskning og plagiat kaldes en *FFP-definition* (akronym for *Fabrication, Falsification and Plagiarism*). USA anvender som det eneste land i verden en sådan definition i sin føderale regulering af uredelighed. Eftersom alle tre kategorier kræver svigshensigt følger, at en FFP-definition udelukker uagtsomhed som tilregnelse.(5) Man kan jo ikke lyve ved et uheld, af skødesløshed, tankeløshed eller sjusk. Et sjuskehoved siger ofte noget, der ikke passer, og tilmed i en situation, hvor han burde vide besked; men det gør ham ikke til en løgner, kun til et fjols.

En forsker, der udarbejder grafer eller tabeller uden forbindelse til de eksperimentelle resultater, fordi de svarer til det, som hans hypoteser kræver, eller i samme øjemed *photoshopper* nogle billeder, udviser ikke uagtsomhed. Han handler fuldstændigt bevidst med det ene formål for øje at lyve.

4. Uagtsom uredelighed – god dag mand, forsknings-etisk økseskaft

At en forsker ikke kan kendes uredelig, blot fordi han har sjusket, udgør en væsentlig styrke ved en FFP-definition, fordi definitionen skærper den altafgørende sondring mellem uhæderlig og talentløs forskning. Det springende punkt i forskellen på forsæt og uagtsomhed består i, at man af rent begrebsmæssige grunde ikke kan være uhæderlig, blot fordi man sjusker. Hvis man sjusker, er man et sjuskehoved, ikke moralsk anløben og kan derfor nok gøres til genstand for intellektuel kritik men ikke for moralsk bebrejdelse. Forskellen udgør et fundamentalt træk ved vores vurdering af egen og andres adfærd og er uundværlig for menneskers samliv i et civiliseret samfund. Selv mindre børn ved, at man kan imødegå moralsk bebrejdelse med undskyldningen »Det var ikke med vilje«.(6)

Kort sagt kan man af rent begrebsmæssige grunde ikke stemples som videnskabelig fuser, blot fordi man handler tankeløst eller skødesløst. Derimod ligger sjusk ofte bag dårlig videnskab; derved adskiller videnskab sig ikke fra så mange andre menneskelige aktiviteter.

Antag til illustration, at resultaterne i en videnskabelig afhandling ikke holder stik, fordi de bygger på fejlagtig anvendelse af statistiske metoder. Der er himmelvid forskel på det tilfælde, hvor fejlene er indført med vilje, fordi dette var den eneste måde, hvorpå forskeren kunne fingere at have empirisk støtte for sine hypoteser, og på den anden side de tilfælde, hvor fejlene beror på, at forskeren ikke i tilstrækkelig grad behersker statistisk metode. I sidstnævnte tilfælde kan der være tale om, at han handler i god tro (dvs. hverken vidste eller burde vide, at hans viden om statistik er utilstrækkelig) eller uagtsomt (dvs. burde have sagt sig selv, at hans viden ikke slog til). Hvad enten det er det ene eller det andet, er det i strid med grundlæggende moralske og juridiske forestillinger at sidestille dette med situationen, hvor fejlene er indført med vilje som led i en løgn.

Konklusionen bliver, at hvis man i uredelighedsdefinitionen udelukker uagtsomhed som tilegnelse bidrager man til, at sondringen respekteres mellem uredelig og dårlig forskning. Dette forklarer, hvorfor stort set alle lande i verden følger USA's eksempel. Undtagelserne er Danmark, Norge, Tyskland, Østrig og Schweiz.

5. Oprensning ctr. opsamling

Retssikkerhed kræver som nævnt adgang til at sætte sig ind i, hvad der er forbudt, og hvad der er tilladt, således at man på forhånd ved, hvor man står. Kravet medfører, at en uredelighedsdefinition ikke må indeholde en opsamlingsbestemmelse som f. eks. »... og andre alvorlige brud på god videnskabelig praksis«. Dette kan ikke tillades, fordi det ikke på forhånd ligger klart, hvad redelighedsmyndighederne vil anse for at udgøre et sådant brud.

212

Den nugældende amerikanske definition, indført i 2005, indeholder ingen opsamlingsbestemmelse, idet brugen af en sådan anses for at stride mod den amerikanske forfatnings bestemmelser om en retfærdig rettergang (*due process*). Tanken er, at opsamlingsbestemmelsen er til hinder for, at forskeren kender grænsen mellem det redelige og det uredelige, mens forskningen står på, hvilket bevirker, at han overrumples, hvis hans handlinger efterfølgende anses for uredelige. Eftersom han dengang handlede i god tro, er stemplingen udtryk for brug af straffebestemmelser med tilbagevirkende kraft.

At han udsættes for overrumpling er særligt tydeligt, hvis han stemples som uredelig, fordi han anses for at have overtrådt regler, som redelighedsmyndighederne har opfundet til lejligheden. Et eksempel forelå i *Klarlund*-sagen. Samme eksempel optræder i *Nyborg*-sagen, som for tiden verserer ved domstolene. Eksemplet drøftes nedenfor i afsnit 9.

Retssikkerheden fordrer, at et uredelighedsfund henviser til redelighedsprincipper, som internationalt var almindeligt anerkendte, da den indklagede forskning fandt sted. Dette kræver et bevis for, at principperne er skildret i publikationer, som forelå, da de af sagen omfattede artikler blev offentliggjort, og som man har ret til at forvente, at han kendte til. Bevisbyrden påhviler redelighedsmyndigheden.

6. Den amerikanske definition af uredelighed

Den amerikanske definition lyder som følger:

Research misconduct means fabrication, falsification, or plagiarism in proposing, performing, or reviewing research, or in reporting research results. (a) Fabrication is making up data or results and recording or reporting them. (b) Falsification is manipulating research materials, equipment, or processes, or changing or omitting data or results such that the research is not accurately represented in the research record. (c) Plagiarism is the appropriation of another person's ideas, processes, results, or words without giving appropriate credit. (d) Research misconduct does not include honest error or differences of opinion.(7)

Da der er tale om en FFP-definition, er det upåkrævet at tilføje, at uagtsomme forhold ikke er omfattet. Desuagtet fastslår lovgiver af pædagogiske grunde i forlængelse af definitionen, at der alene foreligger uredelighed, hvis handlingen er begået »intentionally, knowingly, or recklessly«, dvs. forsætligt.(8)

I forlængelse af definitionen udtales endvidere, at der kun er tale om »research misconduct«, hvis der foreligger »a significant departure from accepted practices of the relevant research community«. (9) Dette er ikke en opsamlingsbestemmelse men et yderligere krav til uredelighedsfundet, som skal tjene til at udelukke bagatel-sager. Bestemmelsen kan kun nedsætte antallet af uredelighedsfund. Hvis den var en opsamlingsbestemmelse, ville den forøge det. At bestemmelsen indfører et skønselement i redelighedsvurderingen, gør den ikke til en opsamlingsbestemmelse.

Den amerikanske definition er resultatet af 20 års intens debat i USA, som var det første land i verden, der for alvor tog fat på problemet med uredelighed. Definitionen tilvejebringer maksimal retssikkerhed for forskersamfundet ved at sikre, at en forsker ved, at han kun stemples som uredelig af den amerikanske regering,

hvis han (a) fabrikterer, forfalsker eller plagierer, og (b) der ikke er tale om bagatelagtige forhold.

Efter min opfattelse bør Danmark overtage den amerikanske definition. Der er fire grunde hertil.

Den første er, at definitionen ved for det første at kræve svigshensigt og for det andet forkaste brugen af en opsamlingsbestemmelse drager den skarpest mulige grænse mellem uredelig og dårlig forskning.

Den anden er, at definitionen af samme to grunde maksimerer forskerens retssikkerhed: han ved præcis, hvor han står, og behøver aldrig at frygte, at han som *Klarlund* og *Nyborg* stemples som uhæderlig i lyset af regler, som første gang ser dagens lys i afgørelsen, som stempler ham.

Den tredje grund er, at den meste forskning i verden foregår i USA, som også er hjemsted for størsteparten af verdens titusinder af videnskabelige tidsskrifter. I den internationale debat om uredelighed er der enighed om, at den stigende internationalisering af videnskabeligt arbejde gør det ønskeligt med et internationalt regelsæt, som alle skal følge uanset nationalitet. Da USA med sikkerhed ikke vil ændre sin definition, kan det forudses, at international enighed forudsætter, at andre lande overtager den amerikanske.

Den fjerde grund er, at den amerikanske definition yder det bedst mulige svar på et spørgsmål, som på det seneste har optaget sindene i danske forskerkredse, nemlig spørgsmålet, hvornår en videnskabelig forfatter pådrager sig et ansvar for en medforfatteres uredelighed. Definitionen udtaler sig ikke om medansvar. Derved markerer lovgiver, at spørgsmålet skal reguleres af de *almindelige* betingelser for strafferetligt medvirkensansvar. Dette svar er efter min opfattelse det eneste fyldestgørende, først og fremmest fordi det opfylder retssikkerhedens krav om forudsigelighed: det fortæller forskeren præcis, hvad der

213

skal til for at ifalde medforfatteransvar, nemlig at han (a) har bistået fuskere med råd og dåd, (b) set gennem fingre med svindlen eller (c) hindret dens opklaring.(10) International praksis udmønter præcis denne opfattelse af medforfatteransvaret, ligesom opfattelsen forudsættes i EASE- og Vancouver-protokollerne.(11) Ingen af de mere end 500 afgørelser hos COPE går imod den.(12)

7. Den danske definition af uredelighed

Den gældende danske definition af uredelighed består af en oprensning af ti eksempler, herunder fabrikation og falsifikation af data samt plagiat, suppleret af opsamlingsbestemmelsen »og andre alvorlige brud på god videnskabelig praksis.« Bruddet skal være foretaget forsætligt eller groft uagtsomt.(13)

Spørgsmålet opstår, om alle forsætlige eller groft uagtsomme alvorlige brud på god videnskabelig praksis er udtryk for uredelighed eller blot nogle, og i givet fald hvilke. Eftersom definitionen ville være ufuldstændig uden et kriterium, der sonderer de redelige fra de uredelige brud, må det antages, at de alle skal opfattes som for udtryk for uredelighed.

Dette er en katastrofal defekt. Enhver metodologisk fejl eller mangel ved et videnskabeligt produkt, der hæver sig over det bagatelagtige, kan beskrives som en alvorlig overtrædelse af god videnskabelig praksis. Imidlertid er det absurd at påstå, at alle sådanne fejl og mangler er udtryk for uredelighed. Enhver juniorforsker, der gør sit bedste, kan gøre sig skyld i en alvorlig overtrædelse af god videnskabelig praksis udelukkende, fordi han ikke er særlig dygtig, dvs. i god tro. Dette gælder især, men ikke udelukkende, hvis god videnskabelig praksis som hævdet af UVVU indeholder regler, som man ikke kan læse om nogetsteds, førend UVVU blotlægger dem. Det vil da vise sig, at juniorforskerens vejledere,

mentorer m.fl. har forsømt at fortælle ham om reglerne, fordi de heller aldrig har hørt om dem.

Definitionen udelukker, at man kan begå alvorlige fejl i god tro, og eliminerer dermed sondringen mellem uredelig og dårlig forskning. Kontrasten kunne ikke være større på dette punkt til den amerikanske definition, der netop præciserer, at fejl begået i god tro (»honest errors«) ikke er uredelige.(14)

Sagen er jo, at hver gang en videnskabelig artikel udmønter dårlig forskning, vil man kunne formulere et almindeligt anerkendt princip for god videnskabelig praksis, som er overtrådt.

Antag til illustration, at en jurist skriver en afhandling om spørgsmålet, hvorvidt den danske fraflytningsbeskatning er i strid med EU-retten. Han kommer til et forkert resultat, fordi han overser en dom afsagt af EU-Domstolen. Denne situation kan beskrives med ordene, at den manglende grundighed har medført, at hans forskning må kaldes dårlig. Men i stedet kan man vælge at lægge vægt på det ret selvfølger forhold, at det inden for retsvidenskab er god videnskabelig praksis at undersøge alle relevante retskilder, før man formulerer sin opfattelse af gældende ret. Det burde være hip som hap, om man vælger den ene eller den anden synsmåde, men er det langt fra i lyset af den danske uredelighedsdefinition, eftersom sidstnævnte men ikke førstnævnte synsmåde fører til konklusionen, at juristen er uredelig. Hans afhandling udgør jo et brud på god videnskabelig praksis, som er alvorligt, eftersom bruddet har ført til, at afhandlingens tese er usand.

Den danske definition er så ringe, som den kan blive. Vi kan sammenfatte de vigtigste skavanker som følger. De alvorligste er spejlbilledet af styrkerne ved den amerikanske definition.

For det første tillader definitionen uagtsom uredelighed. Da definitionen således ignorerer betydningen af svigsforsættet, bevirker den, at sondringen mellem dårlig og uredelig forskning elimineres. Dermed er hele idéen med en kamp mod videnskabelig fusk gået fløjten.

For det andet anvender definitionen en opsamlingsbestemmelse, hvilket bevirker, at videnskabspersonen risikerer at blive stemplet under henvisning til forskningsetiske verdensnyheder, som anvendes med tilbagevirkende kraft. Dette er som nævnt tilfældet med *Klarlund* og *Nyborg*. Dermed er forskerens retssikkerhed reduceret til en håbløs drøm.

For det tredje anvender opsamlingsbestemmelsen begrebet god videnskabelig praksis. Dette gør definitionen uanvendelig i de tilfælde, hvor striden drejer sig om indholdet af denne praksis.

For det fjerde indeholder definitionen to skønmæssige elementer, eftersom bruddet skal være alvorligt og uagtsomheden grov. Dette skaber en fuldstændigt uacceptabel og helt unødvendig risiko for vilkårlige afgørelser, hvor stempler og frifindelser begrundes i usaglige hensyn. Dermed er retssikkerheden yderligere skadet.

For det femte følger det af de fire allerede nævnte defekter, at stort set hvad som helst kan stemples som uredeligt. Området for uredelighed bliver alt for stort, hvilket vil skabe en uvilje mod at samarbejde med danske forskere, måske især blandt amerikanske kolleger, som ikke kan forventes at ville løbe risikoen for i strid med grundprincipper i den amerikanske forfatning at blive dømt

214

uredelige på grundlag af regler, som ingen har hørt om, før de første gang tages i brug af UVVU og anvendes retroaktivt.

For det sjette lægger blankohenviisningen til god videnskabelig praksis op til, at redelighedsmyndighederne opfinder egne regler derom. Et grotesk eksempel foreligger i et metodologisk princip, som UVVU anvender som hjemmel for fem af de seks uredelighedsfund i *Klarlund*-sagen og et af de to fund i *Nyborg*-sagen.

8. UVVU opfinder en regel om god videnskabelig praksis

I *Klarlund*-afgørelsen udtaler UVVU, at redelighed i forskningen kræver, at en videnskabelig artikel er udformet på en sådan måde, at man på grundlag af selve artiklen i isolation kan vurdere artiklens resultater. Således hedder det f.eks.:

... Et afgørende element i god videnskabelig praksis er, at læseren gives tilstrækkeligt grundlag for at vurdere artiklens konklusioner. (s. 80) ... Udvalget finder, at et af de væsentligste krav til et videnskabeligt produkt er, at læseren gives mulighed for på et oplyst grundlag at vurdere artiklens resultater og de data og det materiale, der har været anvendt i artiklen til at opnå resultaterne (s. 83).

Det ene uredelighedsfund i *Nyborg*-afgørelsen bygger på samme princip, idet fundet begrundes som følger:

Udvalget finder, at det ud fra de oplyste referencer i den publicerede ... artikel ikke er muligt for en udenforstående forsker at kontrollere og reproducere undersøgelsen. Udvalget finder således, at referencen til FN-data vildleder læseren af artiklen, idet denne reference benyttes til at understøtte data, som ikke umiddelbart fremgår af den kilde, som referencen henviser til ... På denne baggrund finder udvalget, at der er sket et alvorligt brud på god videnskabelig praksis, som må sidestilles med »uoplyst konstruktion af data eller substitution med fiktive data« (s. 26).(15)

Uagtet det i citatet fra *Klarlund*-afgørelsen hævdes at være et af de væsentligste krav til et videnskabeligt produkt og et afgørende element i god videnskabelig praksis, lades dette princip uomtalt i UVVU's egne vejledninger om videnskabelig redelighed og i den nye danske kodeks for videnskabelig integritet. Jeg har aldrig set det i nogen udenlandsk fremstilling af videnskabsetik, og det overrasker derfor ikke, at der ingen udenlandsk praksis findes, som går ud på, at en forsker kendes uredelig, fordi princippet er overtrådt.

At ingen har hørt om det påberåbte princip, bortforklarer UVVU med følgende bemærkning i *Klarlund*-afgørelsen:

Udvalgets konstatering af god videnskabelig praksis er udtryk for, hvad der er alment gældende i forskerkredse, og god videnskabelig praksis er en retlig standard, hvor det ikke er muligt på forhånd at nedskrive alle facetter i regelsæt eller lignende (s. 83).

Det er rigtigt nok, at ikke alle facetter af en retlig standard lader sig nedskrive på forhånd, men princippet siges jo netop ikke at udgøre en facet men et grundtræk ved videnskabelig metode. Tavsheden om princippet dokumenterer, at det langt fra er alment gældende i forskerkredse. At det tværtimod var ukendt, indtil UVVU opfandt det til brug i de to afgørelser, beror på, at det er fuldstændigt absurd. Jeg vil kalde det *UVVU's hjemmelavede princip*.

8.1 Den uredelige nobelpristager

Absurditeten skyldes, at princippet forveksler indhold og indpakning. Det vedrører jo ikke den videnskabelige artikels indhold og resultater, men dens litterære udformning. Det sammenblander spørgsmålet, hvordan forskeren når frem til sine resultater, hvilket alene er af betydning for en redelighedsbedømmelse, med spørgsmålet, hvordan han kommunikerer resultaterne til omverdenen.

Det hjemmelavede princip bevirker, at det kan være nødvendigt at stemple ophavsmanden til en epokeskabende afhandling som uredelig. Et eksempel foreligger, hvis en Nobelprisudlødende artikel i første omgang, dvs. indtil forholdet bliver berigtiget med et erratum, er behæftet med en meningsforstyrende trykfejl. Absurditeten opstår, fordi UVVU ræsonnerer som følger: Trykfejlen ødelægger det videnskabelige budskab, og dens tilstedeværelse må derfor vurderes som et alvorligt praksisbrud. Tilstedeværelsen må endvidere bedømmes som groft uagtsom, eftersom forfatteren ved, hvad der skal stå, og blot behøver at udvise almindelig grundighed i korrekturlæsningen for at sikre sig imod den. Forholdet er følgende

omfattet af lovens definition af uredelighed. – Fejlen i denne tankegang ligger i at overse reparabilitetens betydning for redelighedsvurderingen. En defekt, som kan afhjælpes, som f.eks. en trykfejl, kan ikke være udtryk for et alvorligt brud på god videnskabelig praksis.

215

8.2 Betydningen af reparabilitet

Mangler i redegørelsen for de eksperimenter mv., som ligger bag en videnskabelig afhandling, kan altid repareres, medmindre de er indført i svigsøjemed. Oplysninger om den eksperimentelle opstilling m.v., der burde have været med fra starten, kan fremkomme i en fejlrettelse (erratum) eller tilføjelse (addendum), og så snart det er sket, må artiklen bedømmes, som om oplysningerne havde været med fra starten.

Det er uden relevans for en redelighedsbedømmelse, at en forsker uden svigshensigt redegør på en ufyldstgørende måde for, hvordan han er nået til sine resultater. Dette beror på, at fremstillingsmangler, der fremkommer i god tro, er harmløse. Hvis de udeladte oplysninger faktisk har betydning for den skildrede forskning, vil andre forskere ikke opnå samme resultater, når de genskaber eksperimenterne. Så snart de konstaterer dette, reklamerer de til forfatteren, hvorefter de manglende oplysninger fremkommer i et erratum eller addendum. Efter fremkomsten har artiklen samme videnskabelige værdi, som hvis udformningen havde været lydfri fra starten.

Træk ved affattelsen af en videnskabelig artikel er kun uredelige, hvis de er indført eller udeladt med vilje for at narre læseren til at overvurdere artiklens videnskabelige værdi, dvs. udmønter en løgn. En afhandling, der bygger på fiktive data, kan ikke repareres, eftersom fuskere ikke har noget at reparere med. Hvis han i kraft af reelle eksperimenter havde opnået de data, som hans hypoteser kræver, havde han jo aldrig grebet til fusk. Plagiat kan heller ikke repareres, eftersom en reparation måtte bestå i en genudgivelse med den virkelige ophavsmand angivet som forfatter. Men en sådan udgivelse har allerede fundet sted, og en genudgivelse tjener derfor intet formål. Forvanskning kan heller ikke repareres, eftersom en tilbageføring gør det klart, at de fremførte teser er uden grundlag.

Det hjemmelavede princip bevirker, at en forsker, der offentliggør et erratum, stempler sig selv som uredelig, eftersom korrektionen er udtryk for, at han erkender, at den offentliggjorte artikel indeholder fejl så alvorlige, at de må berigtiges. Han kan kun komme uden om at brændemærke sig selv ved at dokumentere, at fejlene beror på simpel uagtsomhed. Sandheden er den modsatte, idet fremkomsten af et erratum om noget må tages som udtryk for redelighed.

Synspunktet, at de manglende oplysninger er afgørende for redeligheden, leder UVVU til at konkludere, at en artikel, hvor oplysningerne mangler, bør trækkes tilbage, selv efter at de manglende oplysninger er fremkommet i et fyldestgørende erratum. Tanken er, at oplysningerne manglede i den oprindelige artikel, og det er den, som er til bedømmelse. Dette er misvisende. Det, der er til bedømmelse, er en artikel, der lider under formuleringsmangler, som kan afhjælpes. UVVU's standpunkt svarer til, at politiet klipper nummerpladerne på en bil, efter at bremserne er blevet repareret, med begrundelsen, at bremserne var defekte før reparationen.

Fejl, der beror på sjusk, kan undertiden men ikke altid repareres. Antag, at en forfatter i redegørelsen for afhandlingens empiriske grundlag henviser til måleresultatet 3, men at dette er en fejl, som beror på, at han i skyndingen har aflæst resultatet 8 som 3. Sjuskefejlen bevirker, at andre, der eftergør hans eksperimenter, ikke kan få tingene til at passe, fordi de altid får resultatet 8. Når forfatteren foranlediget af deres henvendelser opdager fejlen, kan dette betyde, at hans konklusioner må opgives, fordi hans hypoteser kræver måleresultatet 3. Men det kan lige så vel tænkes, at fejlen er uden

betydning for konklusionernes bæredygtighed, eller tilmed, at de fremstår bedre underbygget, efter at korrektionen har fundet sted. Sidstnævnte situation forelå i *Klarlund*-sagen, idet et af uredelighedsfundene henviste til, at hun ved en fejl i redaktionen af en afhandling forsømte at oplyse, at resultaterne var opnået under brug af to forskellige forsøgsprotokoller. Afhandlingen styrkes imidlertid ved, at resultaterne holder stik, uanset hvilken af protokollerne der anvendes. Fejlen fik således afhandlingen til at fremstå mindre underbygget, end den var, ikke *mere*, som tilfældet er i forbindelse med uredelighed.

Formålet med UVVU-lovgivningen er at styrke dansk forsknings troværdighed.⁽¹⁶⁾ Et ønske derom udspringer af ønsket om at fremme dansk forskning, dvs. tilvejebringe en situation, hvor danske forskere så nemt, hurtigt og billigt som muligt opnår det størst mulige antal resultater, som er af højest mulige videnskabelige kaliber og anerkendes som sådan i ind- og udland. Det er uforståeligt, hvorfor UVVU mener, at det bringer os nærmere dette mål, hvis danske forskeres publikationer trækkes tilbage i en situation, hvor deres udenlandske konkurrenter blot offentliggør et erratum eller addendum. Denne taktik betyder blot, at vi i Danmark er gået fra selvkritik til selvkastration.

8.3 Det hjemmelavede princip udmønter to grundlæggende fejl

Den ene er at overse betydningen af, om den indklagede forskning er holdbar eller ej. *Holdbare resultater kan aldrig være udslag af videnskabelig uredelighed*. Som nævnt er det formålet med fusk, f.eks. kassation af uønskede data, at få dårlig forskning til at tage sig godt ud. Der findes imidlertid eksempler på kassation, der får god forskning til at tage sig godt ud og derfor ikke kan kaldes uredelig. Hvis de kasserede data var blevet bibeholdt i disse tilfælde, ville det have skabt det fejlagtige indtryk, at resultaterne hvilede på et usikkert empirisk grundlag.

216

En sådan konklusion er fejlagtig og skadelig, hvis forskningen faktisk er banebrydende. Et klassisk eksempel er Mendels eksperimenter med ærteblomster. Han vidste, at han havde ret, og ignorerede derfor resultater, der tilsyneladende viste noget andet. Eftersom han faktisk *havde* ret, var denne kassation berettiget; de uønskede resultater var af den ene eller anden grund misvisende, som han påstod. Men UVVU ville stemple ham som uredelig, fordi hans publikationer vildleder læseren om, hvad der faktisk er foregået.

Den anden fejl er manglende greb om sondringen mellem forsætlig adfærd, der rent faktisk vildleder, og adfærd, der udpringer af forsæt til vildledning. Som det fremgår af citaterne fra de to domme ovenfor tror UVVU, at det er nok til at statuere forsætlig uredelighed, at der er handlet forsætligt, og at handlingerne *rent faktisk* fører til vildledning vedrørende det empiriske grundlag for de fremførte hypoteser og resultater. Dette er en gigantisk misforståelse. Der foreligger kun forsætlig uredelighed i forbindelse med handlinger, der *udspringer af en hensigt om vildledning*. Dette er et langt videregående krav. Hvis jeg rammer en anden med en dolk, og han som følge heraf afgår ved døden, kan jeg kun straffes for forsætligt drab, hvis jeg dolkede for at dræbe. I modsat fald kan der kun være tale om uagtsomt manddrab, vold med døden til følge eller et hændeligt uheld. UVVU siger om Klarlund, (1) at det var med vilje, dvs. forsætligt, at hun skrev, som hun gjorde, og (2) at det, hun skrev, rent faktisk vildleder læseren vedrørende resultaternes empiriske grundlag.⁽¹⁷⁾ Heraf slutter UVVU, at der foreligger forsætlig uredelighed, men det er som nævnt ikke tilfældet, eftersom Klarlund ikke skrev, som hun gjorde, i den hensigt at vildlede om grundlaget.

Videre er det hjemmelavede princip symptom på det forhold, at UVVU, måske i et forsøg på at bevise sin egen eksistensberettigelse,

aldrig har stillet sig tilfreds med at bekæmpe fusk og i stedet bruger ressourcer på at identificere fodfejl og kalde dem uredelige, selvom de er harmløse, fordi de kan repareres. Dette stemplingshysteri når nye højder i de to afgørelser om *Klarlund* og *Nyborg*, som under ét udmunder i otte uredelighedsfund, hvilket er flere end i UVVU's ti første leveår.(18)

Hysteriet illustreres af det fund, som vedrører, at Nyborg står som eneforfatter til den omhandlede afhandling, selvom en statistiker mod betaling udførte en proportionalitetsomregning til brug derfor og efter UVVU's opfattelse burde have været anført som medforfatter eller dog nævnt i en »acknowledgement«. UVVU's flertal tillægger det ingen betydning, at Nyborg to gange uden held opfordrede statistikerens til at optræde som medforfatter. På baggrund af denne tilkendegivne holdning ville det være et retsbrud over for statistikerens, hvis Nyborg havde anført ham som medforfatter; statistikerens kunne have forhindret udgivelsen med et fagedforbud. Der kan følgelig ikke være tale om »uretmæssig angivelse af forfatterrolle« i UVVU-lovgivningens forstand, idet statistikerens holdning tværtimod gjorde angivelsen af Nyborg som eneforfatter uundgåelig og følgelig retmæssig.

At nævne statistikerens i en »acknowledgement« ville markere, at han netop ikke er kvalificeret til at stå som medforfatter, og ville ikke ændre ved, at Nyborg stod som eneforfatter. I øvrigt fastslår EASE-protokollen, at en »acknowledgement« kræver den pågældendes samtykke, som ikke forelå.

Fundet kan ikke forenes med UVVU's afgørelse 2001, sag nr. 4, i hvilken det blev anset for en »fravigelse fra god videnskabelig praksis i betydelig grad«, men dog redeligt, at nogle deltagere i det fælles projekt, som artiklen vedrørte, ikke blev anført som medforfattere. De pågældende havde ikke nægtet deres samtykke; de var slet ikke blevet spurgt.(19)

Fundet kan heller ikke forenes med COPE's anbefalinger. COPE (*Committee on Publication Ethics*) er den vigtigste internationale publikationsetiske organisation i verden og er fremkommet med anbefalinger og rådgivning i mere end 500 sager. I en beslægtet sag udtaler COPE:

The Forum was unanimous in their opinion that they would not recommend retraction for misattribution of authorship or a missing acknowledgement (which could be resolved by a correction) or as a form of punishment for the authors (as stated in the COPE guidelines). A correction, rather than a retraction, would appear to be more appropriate in this case. An article should be retracted only if the findings are unreliable or in cases of serious misconduct such as plagiarism.(20)

Som det fremgår, anbefaler COPE, at man reagerer på en manglende »acknowledgement« med et erratum, og tilføjer, at manglen ikke udgør »serious misconduct«. Som det videre fremgår, forkaster COPE UVVU's hjemmelavede princip, eftersom princippet fører til uredelighedsfund ledsaget af opfordringer til tilbagekaldelse, selvom der ikke er tale om upålidelige resultater eller plagiat. Fundene i *Klarlund*- og *Nyborg*-sagerne udgør otte eksempler.

217

Alle otte fund er grundløse. At der således lægges gift ud for dansk forskning kan lettest bringes til ophør ved en lovændring, der indfører en ny uredelighedsdefinition svarende til den amerikanske. Indtil det sker, kan man finde trøst i det forhold, at de involverede videnskabelige tidsskrifter yder dansk forsknings omdømme en vis beskyttelse. I de to sager under ét er det således fire gange sket, at de berørte tidsskrifter efter at have foranstaltet deres egen gennemgang har forkastet UVVU's konklusioner og afvist at følge opfordringen til at tilbagekalde de pågældende afhandlinger.(21)

o o o o o

Jeg vender mig herefter til uredelighedskampens institutionelle rammer og de procedureregler, som den bør være underlagt. Også

her skal det overordnede princip være hensynet til den indklagede forskers retssikkerhed.

9. Er der behov for en lovregulering og et centralt organ?

Det er som nævnt et element i begrebet retssikkerhed, at alle i samme situation behandles på samme måde. En forsker skal ikke redelighedsbedømmes forskelligt alt efter, hvilket af Danmarks universiteter eller andre forskningsinstitutioner, han er tilknyttet. Den enstrengede behandling kan imidlertid kun med sikkerhed tilvejebringes i kraft af lovgivning, der anvendes af et centralt organ.

Behovet for lovgivning er ikke erkendt i alle lande. Dette skyldes i første række uenighed om rollefordelingen mellem et centralt statsligt organ og de enkelte forskningsinstitutioner. Jo mere man ønsker at fremme en decentral regulering, jo mere tilbøjelig vil man være til at modsætte sig en fastlæggelse af uredelighedskampens grundprincipper ved lov, idet man i stedet vil hævde, at fastlæggelsen bør være op til den enkelte institution. En sådan ordning skaber en risiko for kaos, i hvilket retssikkerheden bliver den første taber. EU, OECD og verdenskongresserne om videnskabelig uredelighed har derfor taget de første skridt i stik modsat retning, altså i retning af en overnational harmonisering. Det vil imidlertid tage en lang årrække, før disse initiativer afføder resultater af betydning.

10. Behandlingen af redelig men dog kritisabel forskning

Forskere gør sig nu og da skyld i adfærd, som uden at være udtryk for fusk dog efter manges opfattelse bør påtales. I perioden fra 1992 til 2004 identificerede UVVU 20 sådanne tilfælde.(22) F.eks. har UVVU bebrejdet en forsker at have holdt et foredrag uden at oplyse, at nogle lysbilleder anvendt under foredraget var optaget af en anden end ham selv.(23)

Sådanne småsager bør behandles lokalt af den indklagede forskers arbejdsgiver, således at sagsbehandlingstiden holdes nede. Sådanne lokale organer kaldes ofte praksisudvalg. Retssikkerheden bør tilgodeses på den måde, at alle statslige og private forskningsinstitutioner ved lov pålægges at nedsætte praksisudvalg, som skal have den omtalte funktion og arbejde efter et fælles sæt vedtægter og en fælles forretningsorden. Ud over at tilgodese retssikkerheden ved at garantere, at alle, der bedriver forskning, er underlagt samme regler, betyder en sådan ensretning af regelgrundlaget, at det er uden betydning, hvilken forskningsinstitution der behandler en sag vedrørende forskning, der er foregået ved flere. Dermed undgår man *forum shopping*.

Praksisudvalgenes eneste sanktionsmulighed skal være at udtale kritik. Kritikken kan føre til, at den indklagede forskers arbejdsgiver iværksætter ansættelsesretlige følger, men om denne reaktion er berettiget, og hvordan en tvist herom skal gribes an, er spørgsmål, der tilhører ansættelsesretten og bør holdes ude af uredelighedslovgivningen.

Praksisudvalgene skal offentliggøre præmisserne for enhver afgørelse, som udmunder i kritik. Dette sikrer gennemsigtighed i udvalgenes arbejde og vil have en pædagogisk og præventiv effekt. Afgørelserne skal offentliggøres i anonymiseret form. De skal ikke oversættes til andre sprog eller rundsendes internationalt.

11. Rollefordelingen mellem det centrale og de centrale organer

Praksisudvalgene skal færdigbehandle alle sager, medmindre der er grundlag for mistanke om fabrikation, forfalskning eller plagiat; i så fald skal udvalget oversende sagen til det centrale organ.

12. Sagsbehandlingen i det centrale organ

Såfremt det centrale organ er enig i, at der er mistanke om uredelighed, nedsættes et udvalg med internationale eksperter. Den indklagede forsker skal høres om valget og skal have ret til at gøre indsigelse både om inhabilitet og inkompetence.

218

Den lokale behandling varetages af personer, der er tæt på den indklagede forsker. Dette kan accepteres, fordi en evt. sanktion er beskeden, og fordi udfaldet ikke kommunikeres internationalt. I kontrast hertil er det afgørende, at sager om fabrikation, forfalskning og plagiat foretages af et organ, der er uafhængigt af det universitære miljø, som er involveret i sagen, samt at sagsbehandlingen varetages af personer, som har den nødvendige faglige indsigt uden at have en personlig relation til den indklagede forsker. I erkendelse af, at sidstnævnte krav sjældent kan opfyldes i et lille land som Danmark, bør medlemmerne af disse udvalg rekrutteres internationalt fra sag til sag. Dette betyder på sin side, at UVVU ikke længere skal have faste medlemmer, valgt for en årrække ad gangen.

13. Hvem bør være klageberettiget? Skal anonyme klager tillades?

UVVU's historie frembyder en række eksempler på klagers misbrug af UVVU til at forfølge usaglige interesser. Flere omdiskuterede sager – herunder flere af de mest komplicerede og omkostningskrævende – er helt eller delvis udsprunget af et ønske fra klagers side om at skade den indklagede forsker, hvad enten dette ønske er motiveret af personligt nag, fremme af egen karriere på den indklagedes bekostning, gammelt nag eller politisk eller anden ideologisk modvilje. Flere sager er affødt af misundelse og indledt af forskere, hvis eget videnskabelige virke enten for længst er stagneret eller ikke-eksisterende.

Dette misbrugsproblem svækker UVVU's omdømme, selvom det ikke kan lægges UVVU til last, og nedsætter opbakningen til kampen mod uredelighed. Problemet forsvinder, hvis kun praksisudvalgene har ret til at indbringe klager for det centrale organ. Dette må derfor være vejen frem. Forslaget indebærer, at den oprindelige klager, som indbragte sagen for praksisudvalget, ikke har partstatus i UVVU-sagen. Hans rolle er udspillet med indbringelsen af klagen.

Hvis anonyme klager tillades, vil antallet af chikanøse klager stige. At undgå dette er efter min opfattelse vigtigere end ønsket om at opmuntre klager, der holdes tilbage af frygt for repressalier. Ingen danske eksempler kendes på repressalier over for klager. Om de faktisk findes, kan ingen vide, ligesom det ikke vides, om der overhovedet findes klager, som holdes tilbage af frygt derfor.

14. Enstemmighed

I forarbejderne til den oprindelige UVVU-lovgivning udtales, at et uredelighedsfund har så alvorlige konsekvenser for forskeren,

- 1 Dom Østre Landsret 19. afd. i sag nr. B-3931-13 afsagt 18. februar 2015, s. 94.
- 2 Definitionerne sammenfattes i *Jens Ravnkilde*, »Et forskningsetisk justitsmord«, U 2014B.79.
- 3 Se afsnit 7 nedenfor.
- 4 Sondringen mellem fabrikation og forfalskning er flydende og iagttages kun for overskuelighedens skyld. Tag genbrug. Når et billede, der giver korrekt billede af eksperiment A, genbruges som fingeret dokumentation for eksperiment B, kunne man i stedet for forfalskning tale om fabrikation af data vedrørende B. Eller tag forvanskning, som i sagen om *Milena Penkowa* eller den nye amerikanske sag om en anden hjerneforsker, *Teresita Briones*. Når et billede *photoshoppes*, er det hip som hap, om man

at der ikke må herske nogen som helst tvivl om uredeligheden. Dette klarhedskrav udgør et kernepunkt i forskernes retssikkerhed, her forstået som deres beskyttelse mod forkerte domfældelser. Kravet medfører, at et uredelighedsfund forudsætter enstemmighed. For det første skal der være enighed om bevisbedømmelsen, dvs. om, at forskeren faktisk har gjort det, som UVVU finder uredeligt. For det andet og vigtigere skal der være enighed om retsforståelsen, dvs. om, hvad der er uredeligt. En dissens på dette punkt betyder, at det dissenterende medlem ikke ville vige tilbage fra at gøre det samme, som flertallet bebrejder forskeren. Men så kan det per definition ikke være indlysende, at den pågældende adfærd er uredelig. Forholdet overses i *Nyborg*-afgørelsen, i hvilken et af de to uredelighedsfund afsiges med dissensen 4-2.

Kravet om enstemmighed skal gælde både i det centrale organ og i praksisudvalgene.

15. Administrativ klageadgang

I en årrække kunne UVVU's afgørelser påklages til Forskningsministeriet for så vidt angår retlige spørgsmål, men denne adgang blev ophævet for nogle år siden. Det er et stærkt ønskeligt led i den indklagede forskers retssikkerhed, at denne klageadgang genindføres.

Argumentet er enkelt. UVVU gør sig atter og atter skyld i væsentlige sagsbehandlingsfejl, og det er utilfredsstillende, at forskeren skal udsætte sig selv og domstolene for det ressourcetræk, som det kræver at anlægge en retssag mod UVVU for at få rettens ord for, at afgørelsen er ugyldig og skal omgøres. Det er langt at foretrække, at forskeren i første række kan forelægge sagen for en administrativ klageinstans: det er nemt, hurtigt og gratis.

Her er nogle eksempler på sagsbehandlingsfejlene. *Lomborg*-sagen var den sidste, der udmundede i kritik af den indklagede forsker, inden klageadgangen bortfaldt. Hans klage affødte en afgørelse, hvori ministeriet påpegede otte sagsbehandlingsfejl, af hvilke fire ifølge ministeriet var så alvorlige, at de hver især gjorde afgørelsen ugyldig. I en senere sag blev en sundhedsøkonom med stemmerne 6-4 stemplet som uredelig i et udkast til afgørelse. I høringssvaret påpegede hans advokat fem sagsbehandlingsfejl, som han, efter min opfattelse med rette, fandt så graverende, at hver af dem ville gøre en afgørelse af det pågældende indhold ugyldig. En af fejlene var tilmed en genganger fra *Lomborg*-sagen. Advokaten tilføjede, at hvis udkastet blev fastholdt, ville sagen gå til Ombudsmanden eller domstolene. I den endelige afgørelse fra juni 2012 blev hans klient frifundet. Også *Klarlund*-sagen var præget af væsentlige procedurefejl, herunder manglende høring. *Nyborg*-sagen har sin egen grove fejl, bestående i, at UVVU har nægtet en ad hoc ekspert adgang til dokumentation fra Nyborgs side, der nu indgår som bilag i retssagen og efter hans og tidsskriftets opfattelse viser, at hans påståede fejl er uden betydning for afhandlingens konklusioner.⁽²⁴⁾

lægger vægt på, at det oprindelige, uønskede billede er kasseret eller et nyt fabrikeret, eller begge dele.

- 5 Denne konsekvens er naturligvis draget i den amerikanske definition. Forskningsministeriet udsendte i februar 2015 en *Redegørelse for håndtering af sager om videnskabelig uredelighed*, som på dette punkt indeholder en alvorlig misforståelse. De amerikanske regler fastslår, at videnskabelig uredelighed skal være begået »intentionally, knowingly, or recklessly«, hvilket ministeriet s. 7 opfatter som udtryk for, at uredelighed forudsætter forsæt eller grov uagtsomhed. Imidlertid betyder »reckless« ikke uagtsom (eng. »negligent«) men sigter til såkaldt eventalforsæt, som er karakteriseret ved, at man handler hensynsløst eller uden tanke for andre, idet man har indset, at handlingen skaber en risiko for skade men udfører den alligevel, fordi man er ligeglad med, om skaden indtræder eller ej.

- 6 Danske uredelighedsfund, der bygger på uagtsomhed, dvs. sjusk, beskrives i den engelske oversættelse af afgørelserne med ordene, at forskeren er kendt »dishonest«. Dette vil få enhver læser til at antage, at de pågældende har handlet forsætligt, dvs. at der foreligger svindel (*»scientific fraud«*). Denne detalje illustrerer, hvordan UVVU skader dansk forsknings internationale omdømme.
- 7 Jf. Federal Register Vol. 70, No. 94 Tuesday, May 17, 2005 Rules and Regulations, s. 28386, sec. 93.103, Denne retskilde indeholder en indgående og lærerig gennemgang af den høringsrunde i 1999, der førte til indførelsen i juni 2005 af den nugældende definition uden opsamlingsbestemmelse.
- Den tidligere definition lød således: »Misconduct or Misconduct in Science means fabrication, falsification, plagiarism, or other practices that seriously deviate from those that are commonly accepted within the scientific community for proposing, conducting, or reporting research. It does not include honest error or honest differences in interpretations or judgments of data« (fremh. her). Se Public Health Service Act, sec. 493, § 50.102 Definitions.
- 8 Sec. 93.104 (b). Se note 9 ovenfor.
- 9 Sec. 93.104 (a).
- 10 (a)-(c) kræver alle forsæt. F.eks. sigtes der ikke med (b) til, at man *overser* svindlen. Det er klart, at medansvar (ansvar for medvirken) vedrørende et forhold, der kræver forsæt, selv kræver forsæt. Man kan f.eks. ikke ved uagtsomhed pådrage sig et medansvar for et forsætligt drab.
- 11 International praksis samt Vancouver-protokollens bestemmelse om medforfatteransvar gennemgås i *Ravnkilde*, op.cit., s. 85 ff. EASE er The European Association of Science Editors.
- 12 COPE's database findes her: publicationethics.org/cases.
- 13 Opsamlingsbestemmelsen og tre eksempler findes i Lov om forskningsrådgivning m.v., jf. lovbkg. nr. 365 af 10. april 2014, Kapitel 2, § 2, nr. 3. De øvrige syv eksempler findes i UVVU-bekendtgørelsen nr. 306 af 20. april 2009, § 2.
- 14 »Honest error« betyder ikke hændelige uheld, som Forskningsministeriet tror (*op.cit.*).
- 15 Nyborgs fejltrin består i undladelsen af at oplyse, at han havde gjort data i FN-referencen til genstand for en proportionalitetsomregning. Når dette oplyses i et erratum eller addendum, og det dokumenteres, at omregningen er gennemført korrekt, er artiklen upåklagelig. Dette er nu sket, jf. *Editorial Note* omtalt i note 42 nedenfor.
- UVVU skriver, at fejlen er indtrådt med »mindst grov uagtsomhed«, dvs. med grov uagtsomhed eller forsæt. Hertil er at sige, at udeladelsen selv sagt ikke er sket forsætligt, eftersom oplysningen, at der er foretaget en proportionalitetsomregning, styrker artiklen. Oplysningen ville kun være holdt tilbage i svigagtigt øjemed, hvis den svækkede artiklen.
- Den omtalte »sidestilling« er i øvrigt uden mening, eftersom et groft uagtsomt forhold aldrig kan »sidestilles« med et forsætligt. »Uoplyst konstruktion af data eller substitution med fiktive data« er et af lovens eksempler på uredelighed. Eksemplet sigter til forsætlig adfærd. Stemplingen af Nyborg svarer til, at en person idømmes straf med begrundelsen, at han har udvist groft uagtsom adfærd, der må sidestilles med tyveri.
- 16 Jf. UVVU-bkg. nr. 306 af 20. april 2009, § 1, stk. 1.
- 17 Af disse to præmisser er (1) sand og (2) falsk. Falskheden betyder, at UVVU's tankegang aldrig kan blive tvingende, selv om man så bort fra den fejl, som er til diskussion her. Detaljerne må udelades.
- 18 UVVU gjorde syv uredelighedsfund i perioden 1992-2002 og yderligere fem i perioden 2003-2010.
- 19 Se UVVU's Årsberetning 2001, s. 26 ff., især s. 28 ve. sp. midten. Afgørelsen er i øvrigt bemærkelsesværdig ved, at andre forhold bedømmes som uredelige grundet ekstraordinært grov uagtsomhed, til trods for at UVVU explicit anerkender, at den uagtsomme adfærd ikke er omfattet af den dagældende uredelighedsdefinition. Se s. 28-29.
- 20 Se COPE sag nr. 10-23.
- 21 Afvisningerne omfatter fem af de otte uredelighedsfund, idet de to fund i Nyborg-sagen findes i samme artikel. Tidsskriftets afvisning er publiceret i en *Editorial Note* 15. februar 2015.
- 22 Betegnelsen »brud på god videnskabelig praksis« anvendes i dag af UVVU som betegnelse for uredelige forhold. Dette beror på, at en lovændring i 2008 indførte en ny definition af uredelighed, i hvilken »brud på god videnskabelig praksis« som allerede nævnt anvendes som opsamlingsbestemmelse. Udtrykket optrådte derimod ikke i de definitioner, som var i kraft frem til 2008.
- I Danmark er der ingen og har aldrig været nogen hjemmel, der tillader UVVU at stemple adfærd som redelig men dog udtryk for brud på god videnskabelig praksis. Stemplerne ophørte i 2004, da Forskningsministeriet påpegede, at hjemmelsmanglen gjorde dem ulovlige og afgørelserne ugyldige.
- 23 1998, sag nr. 4.
- 24 Sagsbehandlingsfejlen gør afgørelsen ugyldig, men Nyborg påstår ikke ugyldighed af denne grund.